

1	Innleiing	1
2	1 Fylkeskommunen – ansvar og rolle.....	2
3	1.1 Sikre fylkeskommunen	2
4	1.2 Ansvar og rolle	2
5	1.3 Samarbeid som styringsform	3
6	1.4 Utfordrande økonomi.....	3
7	2 Samferdsle	4
8	2.1 Trygt fram i heile Vestland.....	4
9	2.2 Enkelt å reisa, enkelt å velja grønt	5
10	2.2.1 Heile Vestland	5
11	2.2.2 Bergensområdet.....	6
12	2.3 Framkome og tryggleik først.....	6
13	2.3.1 Heile Vestland	7
14	2.3.2 Bergensområdet.....	7
15	2.4 Trygt å gå og sykla	8
16	2.5 Sjøvegen som framtidsveg.....	8
17	2.6 Meir tog og smartare fly	9
18	2.7 Offentleg eigarskap og styring.....	9
19	3 Opplæring.....	10
20	3.1 Ein sterk fellesskule for alle	10
21	3.2 Ein sterk offentleg fellesskule	11
22	3.3 Læring, meistring og inkludering	12
23	3.4 Undervisning og vurdering	13
24	3.5 Ein skule som gir alle ein veg vidare	14
25	3.6 Yrkesfag og vegen til arbeidslivet.....	15
26	3.7 Investere i skular for framtida	15
27	4 God tannhelse for alle.....	16
28	4.1 Ei sterk offentleg tannhelseteneste	17
29	4.2 Fleire skal få eit godt tannhelsetilbod	17
30	5 Kultur, idrett og frivilligheit: Meir å leva for.....	18
31	5.1 Eit levande kulturliv.....	19
32	5.2 Kultur gjennom heile livet	20

33	5.3 Kulturarv for framtida	20
34	5.4 Inkludering og mangfald	21
35	5.5 Aktive liv i heile fylket	21
36	6 Natur, energi, klima og miljø	22
37	6.1 Natur	22
38	6.2 Energi	23
39	6.3 Klima	24
40	6.4 Miljø	25
41	7 Næring og verdiskaping	26
42	7.1 Arbeid å leva av i heile Vestland	26
43	7.2 Innkjøp med klimakrav byggjer framtidsretta industri	26
44	7.3 Industri	27
45	7.4 Havbruk, fiske og oppdrett	29
46	7.5 Reiseliv	30
47	7.6 Landbruk og skogbruk	31
48	7.7 Tilskot, eigarskap og plan	32
49	7.8 Energi til næringslivet	34
50	8 Arbeidsliv	34
51	8.1 Medbestemming, tillitsreform og attraktive arbeidsplassar	35
52	8.2 Inkluderande arbeidsliv	36
53	8.3 Mot konkurranseutsetting og privatisering, meir eigenregi	36
54	8.4 Seriøsitet i arbeidslivet og kamp mot sosial dumping	37

55

56

57

58

59

60

61

62

Andreutkast til fylkesvalprogram for Vestland SV

Innleiing

Redd kloden – del godane!

SV er eit sosialistisk parti. Vi jobbar for eit samfunn med rettferdig fordeling, små økonomiske forskjellar, velferd for alle og demokratisk kontroll over naturressursar og samfunnsmessig infrastruktur.

SV er et klima- og miljøparti. Vi jobbar for eit samfunn der vi tek vare på naturen og bekjempar menneskeskapte klimaendringar.

SV er eit feministisk parti. Vi jobbar for et likestilt samfunn der alle menneske har råderett over eigen kropp og like moglegheiter uavhengig av kjønn, kjønnsidentitet, seksuell orientering og kjønnsuttrykk.

SV er eit antirasistisk parti. Vi jobbar for eit inkluderande og raust samfunn der alle menneske får moglegheit til å bidra med sine ressursar, uavhengig av kvar dei kjem frå eller kva hudfarge dei har.

I ei verd som kjennast meir utrygg enn på lenge, er det lett å føle seg sårbar og makteslaus. Mange kjenner på at pengane ikkje strekk til, samtidig som nokon få tjener svimlande summar. Antidemokratiske krefter spreier kvinnehat, rasisme og homofobi. Menneskeskapte klimaendringar gir villare ver og utløyser flaum og skred. Sentraliseringa skyt fart og skapar utryggheit i mange lokalsamfunn. Naturen byggast ned bit for bit, og gruveavfall dumpast i fjorden. Utslepp og rømingar frå oppdrettsanlegg øydelegg for villaks og havmiljø, medan småbruka på Vestlandet forsvinn gradvis. Bergen plagast av biltrafikk medan det manglar gul midtstripe på mange vegar i distrikta. Internasjonale kapitalkrefter brukar krafta i elver og fossar til å produsere kryptovaluta og kattevideoar istadenfor arbeidsplassar. Utfordringane er mange, og krev handling no!

Når kriser trugar på mange frontar, er solidaritet, velferd og økosystem i balanse vår viktigaste beredskap. SV stiller til valg i Vestland fylke for å stogge naturøydelegging, kutte utslepp av klimagassar, styrke velferda, redusere økonomiske forskjellar og skape trygge arbeidsplassar over hele fylket.

1 Fylkeskommunen er viktig for innbyggjarane

SV vil sikra fylkeskommunen som eit sterkt og demokratisk regionalt nivå.

Fylkeskommunen har ansvar for oppgåver som er for store til at den enkelte kommune kan løysa dei åleine, men som samstundes bør styrast nærare innbyggjarane enn gjennom staten. For SV er fylkeskommunen viktig for å sikra demokratisk styring og gode, desentraliserte tenester for innbyggjarane i Vestland.

Fylkeskommunen har ansvar for fleire viktige tenester i kvardagen, mellom anna vidaregåande opplæring, fylkesvegar, kollektivtransport, tannhelse og kultur.

Fylkeskommunen har også ei viktig rolle innan næringsutvikling, klima, natur, folkehelse og beredskap. Sogn og Fjordane fylkeskommune og Hordaland fylkeskommune blei slått saman til Vestland fylkeskommune frå 1. januar 2020. SV meiner Vestland fylkeskommune bør vidareutviklast som eit sterkt regionalt nivå, framfor at ansvar og makt blir flytta til staten eller spreidd til kommunane.

SV vil byggja styringa av Vestland på formannskapsprinsippet, med mål om brei semje i viktige saker. SV meiner såleis at parlamentarisme ikkje er den rette styringsforma for fylkeskommunen. SV har vore ein del av fleirtalssamarbeidet i Vestland og vil også i perioden 2027–2031 arbeida for eit fleirtal som gjev ei rettferdig og grøn retning for fylket.

Fylkeskommunen står i ein krevjande økonomisk situasjon, med tronge driftsrammer og høg gjeld, som følgje av kostnadsvekst og større investeringar. Samstundes vil endringar i folkesamansetnaden påverka behovet for tenester framover. SV vil at fylkeskommunen skal få tid til å tilpassa verksemda til endra føresetnader, framfor raske og omfattande kutt i tenestene til innbyggjarane. Staten må gje fylkeskommunane økonomiske rammer som står i forhold til oppgåvene dei har ansvar for.

2 Samferdsle

2.1 Trygt fram i heile Vestland

Vestland er eit stort fylke med både byar, tettstader og spreidd busetnad. I

Bergensområdet og andre tettbygde strøk vil SV gjera det lettare å velja

kollektivtransport, sykkel og gange framfor bil. I bygdene og distrikta må vi sikra gode og føreseielege transportløyningar slik at folk kjem seg til arbeid, skule og fritidsaktivitetar.

I dag er kollektivtilbodet for dårleg mange stader, medan biltrafikken framleis er høg i dei mest tettbygde områda. Samstundes har Vestland eit stort vedlikehaldsetterslep og mange rasutsette fylkesvegar. vi må derfor bruka pengane der dei gjer mest nytte, på eit betre kollektivtilbod som gjer at fleire kollektivt, og på trygge og godt vedlikehaldne vegar. SV vil binda Vestland betre saman utan å byggja ned meir natur enn nødvendig. I

131 byområda vil vi gjera det enklare å la bilen stå. I distrikta vil vi sikra at folk kjem seg trygt
132 fram. Det krev både betre kollektivtransport, gode gang- og sykkelveggar og prioritering
133 av vedlikehald og rassikring framfor nye, store vegprosjekt.

134 2.2 Enkelt å reisa, enkelt å velja grønt

135 Kollektivtransporten er heilt sentral for at vi skal nå klimamåla. I Bergensområdet må
136 meir av persontransporten skje med buss, bybane, båt og tog framfor privatbil. I
137 distrikta treng ein eit føreseieleg og tilgjengeleg kollektivtilbod som gjev folk reelle
138 transportval til skule, arbeid og tenestetilbod. SV vil styrkja kollektivtilbodet og leggja til
139 rette for at fleire kan reisa kollektivt i kvardagen. Bybanen er eitt av dei største og
140 viktigaste samferdsleprosjektet i Vestland. Han er det mest effektive klimatiltaket innan
141 transport i Bergensområdet, gjev høg transportkapasitet på lite areal og legg til rette for
142 berekraftig byutvikling. Ei vidare utbygging av Bybanen er avgjerande dersom Bergen
143 skal nå måla om mindre biltrafikk, lågare utslepp og meir attraktive byområde.

144 2.2.1 Heile Vestland

145 **SV vil:**

- 146 • styrkja ekspressbusstilbodet i Vestland og tilgrensande område gjennom
- 147 hyppigare avgangar, betre korrespondansar og eit større offentleg ansvar.
- 148 • byggja ut eit føreseieleg kollektivtilbod med faste avgangstider og hyppige
- 149 avgangar på dei viktigaste busslinjene i fylket.
- 150 • satsa på fleksible kollektivløysingar og samkøyring som gjer det enklare å reisa i
- 151 område med spreidd busetnad, og vurderer bruk av kunstig intelligens for å
- 152 organisera dette.
- 153 • at fylkeskommunen skal samarbeida med større arbeidsplassar og private
- 154 bedrifter om finansiera og organisera pendlarruter for tilsette.
- 155 • etablera ventefasilitetar ved sentrale kollektivknutepunkt i heile fylket.
- 156 • seia nei til hop-on/off-bussar, og bruka inntekter frå turistskatt til å styrkja det
- 157 lokale kollektivtilbodet.
- 158 • utvida barnebilletten til fylte 18 år.
- 159 • setja ned prisen på og utvida ungdomskortordninga.
- 160 • auka studentrabatten til 50 prosent.
- 161 • auka varigheita på enkeltbillett.

162 2.2.2 Bergensområdet

- 163 • byggja bybane til Åsane så raskt som mogleg med sykkelveg langs heile traseen,
- 164 og vurderer etappevis utbygging til Sandviken først.
- 165 • jobba for auka finansiering av kollektivtransporten og sikra minst 80 prosent
- 166 statleg dekning av bybaneprosjektet.

- 167 • bevara og satsa på trolleybussen i Bergen.
- 168 • styrkja busstilbodet gjennom fleire avgangar, betre regularitet og kortare
- 169 reisetid.
- 170 • ha fleire ekspressbussavgangar for pendlarar i Bergensområdet.
- 171 • bruka bompengainntekter til å styrkja og drifta kollektivtilbodet.
- 172 • sørgja for at det alltid er rimelegare å reisa kollektivt enn å køyra gjennom
- 173 bomringen i Bergen.
- 174 • gjennomgå sonestrukturen for å sikra eit rimelegare kollektivtilbod i sone A.
- 175

176 2.3 Framkome og tryggleik først

177 Eit godt vegnett handlar først og fremst om tryggleik, beredskap og framkome. SV
178 meiner at vi får mest att for å investera i dei vegane folk brukar kvar dag. Derfor vil vi
179 prioritera rassikring, vedlikehald og trafikktryggleik med gul midtstripe framfor dyre
180 prestisjeprosjekt som krev store naturinngrep. Målet er eit vegnett som gjer det mogleg
181 å bu og arbeida i heile Vestland.

182 2.3.1 Heile Vestland

183 **SV vil:**

- 184 • prioritera utbetring og vedlikehald av fylkesvegane, og arbeida for ei monaleg
- 185 auke av statlege midlar til rassikring på fylkesveg.
- 186 • ikkje ha nye firefelts motorvegar i Vestland.
- 187 • få fortgang på vidare planlegging og utbygging av K5 Stanghelle-Voss, og
- 188 dimensjonera ned vegstandarden mellom Arna-Trengereid til tofeltsveg.
- 189 • ha ein rassikker og trygg kyststamveg E39 med gul stripe.
- 190 • skrota ferjefri E39 med fjordkryssingar over Bjørnafjorden, Sognefjorden og
- 191 Nordfjord.
- 192 • gå imot nye ferjeavløysingsprosjekt som har negative konsekvensar for klima og
- 193 natur.
- 194 • unngå å bruka bompengar til å finansiera vegutbygging i distrikta.
- 195 • redusera fartsgrensene på vegar i byar og tettbygde strøk til 30 og 40 km/t.
- 196 • ha maksimal fartsgrense 80 km/t på motorvegar for å spara natur og miljø, og
- 197 leggja til rette for kollektivfelt.

198 2.3.2 Bergensområdet

- 199 • ha ny tofeltstunnel bak Grimesvingane.
- 200 • innføra miljøfartsgrenser på 60 km/t på innfartsårane til Bergen
- 201 • etablera kollektivfelt på alle innfartsårane til Bergen, og bruka meir
- 202 signalprioritering for kollektiv på fylkesveg.
- 203 • prioritera den gamle Sotrabraua til kollektivtransport.

- 204 • etablera nullutsleppssoner i Bergen sentrum og særleg utsette bydelar.
- 205 • bruka bompengar for å redusera biltrafikken, særleg i rushtida, i
- 206 Bergensområdet.
- 207 • flytta innfartsparkeringsplassar frå enkelte bydelar i Bergen til
- 208 omegnskommunane, slik at parkeringsplassane faktisk bidreg til å redusera
- 209 biltrafikken.

210

211 2.4 Trygt å gå og sykla

212 Korleis vi legg til rette for gåande og syklande, påverkar både folkehelsa,
213 trafikktryggleiken og lokalsamfunna våre. SV vil byggja nærmiljø der fleire kan gå og
214 sykla til skule, arbeid, fritidsaktivitetar og daglege gjeremål. Då må det vera trygt, enkelt
215 og attraktivt å velja dei aktive reisemåtane.

216 **SV vil:**

- 217 • prioritera gang- og sykkelveggar langs skuleveggar og andre strekningar med
- 218 mange mjuke trafikantar.
- 219 • etablera eit samanhengande sykkelvegnett i Bergen
- 220 • ha sykkelveggar som er fråskilt frå andre trafikantgrupper.
- 221 • at alle nye samferdsleprosjekt inkluderer gode løysingar for gåande og syklande.
- 222 • etablera trygg og funksjonell sykkelparkering ved kollektivknutepunkt og
- 223 offentlege bygg.
- 224 • styrkja drift og vedlikehald av gang- og sykkelveggar, inkludert vintervedlikehald.
- 225 • betra samarbeidet med kommunane om brøyting og strøing av kommunale og
- 226 fylkeskommunale veggar og fortau.
- 227 • arbeida for bilfrie hjartesonar rundt skular i heile fylket.
- 228 • ha bysykkelordning som del av kollektivtilbodet gjennom Skyss.

229

230 2.5 Sjøvegen som framtidsveg

231 Vestland er bygd rundt fjordane våre og kystlinja, og sjøtransporten har vore viktig i
232 generasjonar. Ferjer og båtar er ein naturleg del av kollektivtilbodet og
233 transportsystemet i fylket vårt. Sjøen er vedlikehaldsfri og rassikker, og derfor vil SV
234 vidareutvikla sjøtransporten som eit tilgjengeleg og utsleppsfritt kollektivtilbod.

235 **SV vil:**

- 236 • elektrifisera alle hurtigbåtrutene i Vestland.
- 237 • satsa på båtrutene i Sunnhordlandsbassenget.
- 238 • arbeida for ei utsleppsfrå ekspressbåtrute mellom Bergen og Stavanger.
- 239 • integrera Beffen i det ordinære kollektivtilbodet.

- 240 • etablera «blå Bybane» med utsleppsfrie hurtigbåtar i Bergensområdet.
- 241 • arbeida for å styrkja ferjesambanda på E39.
- 242 • redusera omfanget av cruisetrafikken, stilla strengare krav til utslepp og bruk av
- 243 landstraum ved anløp, og gå imot etablering av nye cruisehamner i Vestland
- 244 • arbeida for ei statleg kompensasjonsordning for fylkeskommunale ferjer og
- 245 hurtigbåtar med nullutslepp, slik at staten dekkjer dei reelle meirkostnadane ved
- 246 å stilla krav om nullutsleppsteknologi.
- 247

248 2.6 Meir tog og smartare fly

249 Jernbane og fly knyter Vestland saman med resten av landet og verda. SV meiner at
250 jernbanen må spela ei større rolle i transportsystemet fordi han er arealeffektiv,
251 energieffektiv og kan frakta både folk og gods med låge utslepp. Samstundes vil
252 flytrafikken framleis vera viktig på enkelte strekningar og for delar av landet der andre
253 alternativ ikkje finst. SV vil leggja til rette for at fleire reiser og meir gods kan flyttast frå
254 fly og veg til bane, og støttar elektrifisering av luftfarta.

255 **SV vil:**

- 256 • prioritera utbygging og opprusting av Bergensbanen og Vossabanen.
- 257 • arbeida for kortare reisetid og auka kapasitet for passasjerar og gods på
- 258 jernbanen mellom Bergen og Oslo
- 259 • utvida takstsamarbeidet mellom tog og øvrig kollektivtransport.
- 260 • sikra framdrift i K5-prosjektet for ny jernbane og rassikker veg mellom Bergen og
- 261 Voss.
- 262 • arbeida for offentleg drift av Flåmsbana.
- 263 • seia nei til bygging av ny rullebane på Bergen lufthamn, Flesland.
- 264 • leggja til rette for utvikling og bruk av utsleppsfrie fly på kortbanenettet.

265

266 2.7 Offentleg eigarskap og styring

267 Samferdsle er ein del av den grunnleggjande infrastrukturen i samfunnet og bør styrast
268 til beste for innbyggjarane, ikkje etter kommersielle interesser. SV meiner at
269 fellesskapet skal ha kontroll over transporttilbodet, infrastrukturen og
270 samferdsleinvesteringane. Offentleg eigarskap og demokratisk styring gjev betre
271 moglegheiter til å sikra gode tenester, trygge arbeidsvilkår og langsiktige prioriteringar.
272 Samstundes må politikken bidra til å nå klimamåla våre. Derfor må det offentlege bruka
273 innkjøpsmakta si aktivt for å driva fram utsleppskutt og ny teknologi.
274 Kollektivtransporten skal vera ein del av løysinga på klima- og naturkrisa, samstundes
275 som han er tilgjengeleg og attraktiv for alle.

276 **SV vil:**

- 277 • ha drift og vedlikehald av kollektivtransporten i fylkeskommunal eigenregi, og
- 278 avskaffa anbudsregimet.
- 279 • seia nei til offentleg-private samarbeid (OPS) i samferdsleprosjekt.
- 280 • stilla krav om nullutslepp i alle nye anbod og innkjøp innan kollektivtransport og
- 281 fylkeskommunale køyretøy.
- 282 • bruka offentlege anbod aktivt for å driva fram utsleppskutt og ny teknologi i
- 283 transportsektoren.
- 284 • seia nei til reklame på kollektivtransport, haldeplassar og offentlege rom.
- 285 • at fylkeskommunen ikkje skal delta i lobbyselskap og interesseorganisasjonar
- 286 for samferdsleprosjekt.

287 3 Opplæring

288 3.1 Ein sterk fellesskule for alle

289 Opplæring og kompetanse er avgjerande for det enkelte mennesket og for utviklinga av
290 samfunnet. Den vidaregåande skulen skal gi ungdom og vaksne kunnskap, dugleik og
291 meistring, og ein veg vidare til arbeidslivet eller høgare utdanning.

292 Vestland har gode vidaregåande skular, høg gjennomføring og elevar og lærlingar som
293 trivst, er motiverte, meistrar og oppnår gode resultat. Samstundes står vi ovanfor
294 utfordringar som krev politiske svar. For mange elevar er lite motiverte, har for høgt
295 fråvær, vert mobba eller møter andre barrierar som gjer det krevjande å møte og
296 fullføre. Vidaregåande opplæring er ikkje godt nok tilpassa elevar med svakt fagleg
297 grunnlag, den mangfaldige elevgruppa eller behova i arbeidslivet.

298 Vestland SV meiner den offentlege fellesskulen er ein berebjelke i velferdsstaten.
299 Skulen skal romme mangfaldet av elevar og gi alle den opplæringa dei treng. Det krev
300 gode økonomiske rammer, dyktige fagfolk, trygge arbeidsforhold og eit sterkt lag rundt
301 eleven. Målet er å fornye og forbetre den vidaregåande opplæringa og auke
302 gjennomføringa, gjennom ein skulepolitikk som set læring, meistring, trivsel og
303 fellesskap først.

304 3.2 Ein sterk offentleg fellesskule

305 Den offentlege skulen skal vere førstevalet. Vestland har mange private vidaregåande
306 skular, og eit auka tal private skular kan medverke til å svekkje den offentlege skulen,
307 med færre skular og eit smalare fagtilbod. Samstundes er Vestland fylkeskommune ein
308 stor arbeidsgivar, der dei fleste tilsette arbeider i opplæringssektoren. Skal vi lukkast
309 med å gi alle elevar eit godt tilbod, må dei som arbeider i skulen ha trygge, gode og
310 føreseielege arbeidsforhold.

311 Skulane må ha økonomi til å møte behova elevane har. Det gjeld både den ordinære
312 undervisninga og tilpassa og individuelt tilrettelagd opplæring. Ressursfordelinga må
313 sikre at skulane har føresetnader for å gi eit godt og variert tilbod, også når elevgruppa
314 har ulike behov.

315 **SV vil:**

- 316 • prioritere den offentlege fellesskulen framfor ei utvikling der private skular tek
317 ein stadig større del av opplæringa
- 318 • sikre skulane økonomiske rammer som gjer det mogleg å gi elevane den
319 opplæringa dei har krav på
- 320 • halde på dagens ressursfordelingsmodell, med ein kombinasjon av klasse- og
321 elevfinansiering
- 322 • arbeide for at talet på ungdommar mellom 16 og 24 år blir lagt til grunn for dei
323 statlege økonomiske rammene til fylkeskommunen. Rammene må aukast med
324 dei utvida rettane ungdommane har fått etter ny opplæringslov.
- 325 • sikre tilstrekkelege ressursar til tilpassa opplæring (TPO) og individuelt
326 tilrettelagd opplæring (ITO)
- 327 • sikre trygge, gode og føreseielege arbeidsforhold for lærarar og andre tilsette.

328 **3.3 Læring, meistring og inkludering**

329 Skulen skal vere ein stad der elevane blir sett, opplever å høyre til og får høve til å lære
330 og meistre. Vestland SV vil halde fast på måla i «Fornye og forbetre – auka
331 gjennomføring»: trivsel, motivasjon, læring og meistring i eit inkluderande miljø. Den
332 vidaregåande opplæringa skal ha god samanheng frå grunnskule til arbeidsliv eller
333 høgare utdanning, og skulen skal vere ein viktig utviklingsarena for ungdom, vaksne og
334 arbeidsliv.

335 Eit godt samansett lag rundt eleven er avgjerande. Lærarar, miljøarbeidarar, rådgivarar,
336 skulehelsetenesta og andre faggrupper må ha tid og ressursar til å følgje opp elevane.
337 Samstundes må skulen og rettleiingstenestene møte elevane med ei styrkebasert
338 tilnærming. Vi skal sjå etter kva eleven kan, kva som motiverer, og kva som skal til for at
339 hen skal lukkast. Elevane skal også få utvikle skaparglede, engasjement og
340 forskartrong, lære å tenkje kritisk og handle etisk og miljøbevisst. Elevane skal ha
341 medansvar og reell rett til medverknad. Det er også behov for meir praktisk arbeid,
342 handverk og fysisk aktivitet i skulekvardagen. Ein inkluderande skule handlar dessutan
343 om heile skulekvardagen. Elevane må ha ein trygg stad å vere, tilgang til sunn mat og
344 høve til å delta i fellesskapet.

345 **SV vil:**

- 346 • styrkje laget rundt eleven, mellom anna gjennom fleire miljøarbeidarar og
- 347 miljøkoordinatorar, utan at dette fører til redusert tal kvalifiserte lærarar.
- 348 • styrkje skulehelsetenesta i samarbeid med kommunane, slik at elevane har
- 349 tilgang til helsetenester kvar skuledag. Det må vurderast å innføre eit normtal for
- 350 omfanget av skulehelsetenesta ved dei vidaregåande skulane.
- 351 • styrkje og utvikle skulebiblioteka som ein viktig del av læringsmiljøet
- 352 • styrkje elev- og lærlingombodet og mobbeombodet for å arbeide meir direkte inn
- 353 mot skulemiljøet og lærlingane sitt arbeidsmiljø.
- 354 • utvikle elevdemokratiet og sikre reell elevmedverknad
- 355 • at skulen, lærarane og rettleiingstenestene skal arbeide styrkebasert, det vil seie
- 356 å ta utgangspunkt elevane sine styrkar og eigenskapar.
- 357 • sikre at tilpassa opplæring fungerer frå første skuledag
- 358 • utvikle alternative og meir fleksible læringsarenaer for elevar som treng det i
- 359 kortare eller lengre periodar og som dei sjølve kan søkje på.
- 360 • halde oppe og utvikle produksjonsskulane Hyssingen og Ulvik, og la opplæringa
- 361 der kunne inngå som ein del av vidaregåande opplæring
- 362 • utvikle meistringsavdelingar ved dei vidaregåande skulane
- 363 • sikre kantinedrift med låge prisar og sunn mat
- 364 • oppretthalde gratis skulefrukost og sanitetsprodukt på skulane
- 365 • arrangere open skule, særleg for elevar som ikkje bur heime
- 366 • sikre papirlause fulle rettar til vidaregåande opplæring.

367 3.4 Undervisning og vurdering

368 Skulen skal først og fremst vere ein stad for læring. Då trengst nok lærarar, gode
369 arbeidsvilkår og tid til å følgje opp elevane. Mindre klassar kan gi læraren betre høve til å
370 sjå kvar enkelt elev, særleg på studieførebuande utdanningsprogram. Ein kontaktlærar
371 må også ha ansvar for eit overkomeleg tal elevar.

372 Undervisninga må samstundes utviklast i takt med samfunnet. Elevane må lære å
373 bruke KI og andre digitale verktøy kritisk og etisk, medan skulen sjølv bør ha større
374 digital sjølvstende og vere mindre avhengig av dei store og utanlandske
375 teknologiselskap. Undervisnings- og vurderingsformer må utviklast i takt med ein stadig
376 meir digital skulekvardag.

377 **SV vil:**

- 378 • redusere klassestorleiken/gruppestorleiken, særleg på studieførebuande
- 379 utdanningsprogram
- 380 • ha éin kontaktlærar per 15 elevar
- 381 • utvikle nettskulen som eit supplement til ordinær undervisning

- 382 • prøve ut og utvikle gode måtar å bruke KI og andre digitale hjelpemiddel i
- 383 undervisninga på
- 384 • styrkje elevane si evne til kritisk og etisk bruk av KI og digitale verktøy
- 385 • arbeide for større digital sjølvstende i skulen og mindre avhengigheit av dei
- 386 største teknologiselskapa
- 387 • utvikle vurderingsformer som er tilpassa ein digital skulekvardag
- 388 • prøve ut alternative eksamensformer og andre vurderingsformer
- 389 • styrkje undervisninga i demokrati og medborgarskap.

390 3.5 Ein skule som gir alle ein veg vidare

391 Elevane er ulike, og skulen må derfor tilby fleire vegar til læring og fullføring. Nokre
392 elevar treng meir praktisk opplæring, andre treng tettare oppfølging eller alternative
393 måtar å organisere skuledagen på. Ei styrka rettleiingsteneste skal medverke til at fleire
394 får hjelp før dei fell ut.

395 Inntakssystemet må samtidig kombinere høvet til å velje utdanning med retten til å gå
396 på ein nærskule. Dette er særleg viktig i Bergen, der dagens store inntaksområde gjer at
397 mange framleis får ein for lang ufriviljug reiseveg.

398 Vestland skal ha ein desentralisert skulestruktur med eit breitt og variert programtilbod.
399 Endringar i tilbodsstrukturen må byggje på den heilskaplege planen og kunnskap om
400 elevtalsutviklinga.

401 **SV vil:**

- 402 • styrkje oppfølgingstenesta og PPT med fleire tilsette og sikre at tenestene er tett
- 403 på skulane
- 404 • evaluere korleis rettleiingstenestene fungerer samla og vurdere moglege
- 405 endringar
- 406 • leggje ei styrkebasert tilnærming til grunn for rettleiingsarbeidet
- 407 • sikre retten til omval og kryssløp, slik at elevar til dømes kan gå frå
- 408 studieførebuande til yrkesfag utan å måtte ta eit heilt år på nytt
- 409 • halde fast på ein desentralisert vidaregåande skulestruktur
- 410 • sikre eit breitt og variert programtilbod i dei ulike inntaksområda
- 411 • bruke den vedtekne heilskaplege planen for tilbodsstruktur ved utlysing av
- 412 tilbod, og rullere den heilskaplege planen minst éin gong i perioden
- 413 • styrkje nærskuleprinsippet, slik at færrast mogleg må flytta heimefrå for å gå på
- 414 vidaregåande skule og særleg Vg1
- 415 • dele stor-Bergen inn i fleire inntaksområde, slik at fleire elevar i Bergen også får
- 416 rett til å gå på ein nærskule
- 417 • vidareføre modellen med tilleggspoeng for elevar som bur i inntaksområdet sitt
- 418 • arbeide vidare med alternativ til eit reint karakterbasert inntak

- 419 • sikre gode tilbud på VG4, også i distrikta
- 420 • halde fram med internasjonal utveksling i alle programområda.
- 421 • Gi alle elevar rett til fysiske lærebøker.
- 422 • Styrke læraranes rett til etter- og vidareutdanning og styrke samarbeidet mellom
- 423 universitet og høgskulesektoren knytt til praksis i vgo 3.

424 3.6 Yrkesfag og vegen til arbeidslivet

425 Yrkesfaga skal gi ungdom ein reell veg inn i arbeidslivet. Det krev gode skuleløp,
426 relevante praksisplassar og læreplassar. Dimensjoneringa av yrkesfaga må derfor
427 sjåast i samanheng med behovet for fagarbeidarar og tilgangen på læreplassar i dei
428 ulike inntaksområda.

429 **SV vil:**

- 430 • sikre alle som ønskjer yrkesfag ein læreplass
- 431 • sikre gode praksisplassar og tett oppfølging i yrkesfagleg fordjuping (YFF)
- 432 • dimensjonere yrkesfagstilboda i tråd med tilgangen på læreplassar i dei ulike
- 433 inntaksområda
- 434 • ikkje opprette nye tilbud utan at det er ein plan for læreplassar etter to år på
- 435 skule
- 436 • utvikle tilbud med YSK (Yrkes- og studiekompetanse) ved fleire skular
- 437 • arbeide for yrkesfag med idrettstilpassing
- 438 • sikre at tilboda innan yrkesfag blir dimensjonerte etter både elevane sine ønskje
- 439 og behova i arbeidslivet.

440 3.7 Investere i skular for framtida

441 Ein sterk fellesskule krev gode bygg, verkstader og læringsarenaer. Investeringsane må
442 prioriterast etter behov, elevtalsutvikling og kva slags fagtilbod fylket skal ha i framtida.
443 Kapasiteten innan yrkesfag må særleg styrkjast i Bergen, der fleire eksisterande skular
444 har potensial for utviding og betre utnytting.

445 **SV vil:**

- 446 • realisere samanslåinga av dei to avdelingane ved Sotra vidaregåande skule med
- 447 nybygg når det nye Sotrasambandet er ferdig. Skulen må utviklast til ein regional
- 448 møtestad.
- 449 • prioritere auka kapasitet innan yrkesfag i Bergen gjennom utviding, nybygg og
- 450 betre utnytting av eksisterande skular
- 451 • prioritere investeringar ved Laksevåg og Bergen maritime, Årstad, Slåtthaug og
- 452 Stend
- 453 • sikre nødvendige investeringar i Fagskulen Vestland

- 454 • vurdere Stord vidaregåande skule, byggetrinn 2, i samband med rulleringa av
- 455 tilbodsstrukturplanen
- 456 • oppgradere verkstadbygga og samlokalisere avdelingane ved Os vidaregåande
- 457 skule
- 458 • følge opp behovet for nye eller utvida bygg ved mellom anna Austrheim og
- 459 Knarvik.

460 4 God tannhelse for alle

461 Tennene er ein del av kroppen. Derfor er det ingen god grunn til at tannhelse framleis
462 ikkje er ein fullverdig del av den norske velferdsstaten. I dag kan ei tannlegerekning på
463 fleire tusen kroner vera nok til at folk utset behandling eller let vera å oppsøkje
464 tannlegen. Det skaper større helseproblem, større utgifter og aukar dei sosiale
465 forskjellane i samfunnet. SV meiner at alle skal ha råd til god tannhelse, uavhengig av
466 inntekt og kor dei bur. Målet vårt er at det ikkje skal kosta meir å gå til tannlegen enn til
467 legen. Tannhelsa skal ikkje avgjerast av storleiken på lommeboka, men av behovet for
468 helsehjelp.

469 Tannhelsereforma er endeleg i gang, men det er framleis langt igjen før tannhelse er
470 likestilt med andre helsetenester. Fylkeskommunen har ansvaret for den offentlege
471 tannhelsetenesta, og må vera rusta til å ta imot fleire pasientar etter kvart som reforma
472 blir bygd ut. Derfor vil SV styrkje den offentlege tannhelsetenesta, byggja opp
473 kapasiteten og sikra eit godt og desentralisert tilbod i heile fylket. Samstundes vil vi
474 bruka handlingsrommet fylkeskommunen har til å gjera tannhelsetilbodet meir
475 tilgjengeleg for fleire. SV vil at fleire skal kunna velja den offentlege tannhelsetenesta,
476 at fleire grupper skal få billegare eller gratis behandling, og at førebygging skal få ein
477 langt sterkare plass. Slik tek vi nye steg mot målet om at tannhelse skal vera ein
478 naturleg del av den offentlege velferda vår.

479 4.1 Ei sterk offentleg tannhelseteneste

480 Ei tannhelsereform krev ei sterk offentleg tannhelseteneste. Når fleire får rett til
481 behandling, må kapasiteten byggjast ut i takt med rettane. SV vil styrkje den offentlege
482 tannhelsetenesta gjennom fleire tilsette, moderne klinikkar og eit godt desentralisert
483 tilbod i heile Vestland.

484 **SV vil:**

- 485 • sikra den desentraliserte tannklinikksstrukturen i heile Vestland
- 486 • byggja ut kapasiteten i den offentlege tannhelsetenesta slik at alle med rett til
- 487 offentleg tannbehandling får nødvendig behandling og oppfølging

- 488 • styrkja rekrutteringa av tannlegar, tannpleiarar og anna tannhelsepersonell, og
- 489 gjera den offentlege tannhelsetenesta til ein attraktiv arbeidsplass
- 490 • modernisera utstyr og lokale ved dei offentlege tannklinikkane
- 491 • styrkja dei offentlege spesialisttenestene og vidareutvikla TK Vestland
- 492 • arbeida for eit sterkare spesialisttilbod i Sogn og Fjordane
- 493 • vidareføra og styrkja tannlegevakta i Bergen
- 494 • leggja til rette for at fleire betalende vaksne kan bruka den offentlege
- 495 tannhelsetenesta.

496 4.2 Fleire skal få eit godt tannhelsetilbod

497 Ingen skal måtta velja bort nødvendig tannbehandling fordi ho kostar for mykje. SV vil
498 utvida tilgangen til den offentlege tannhelsetenesta, styrkja det førebyggjande arbeidet
499 og sikra gode tannhelsetenester gjennom heile livet, frå barn og unge til eldre som treng
500 oppfølging.

501 **SV vil:**

- 502 • arbeida for at fleire grupper får gratis eller billegare tannbehandling i den
- 503 offentlege tannhelsetenesta
- 504 • prøva ut fleire tannhelsetenester i offentleg regi, mellom anna offentleg
- 505 kjeveortopedi
- 506 • styrkja det førebyggjande tannhelsearbeidet
- 507 • gje studentar i alle aldrar 75 % rabatt på tannhelsetenester.
- 508 • styrkja samarbeidet mellom tannhelsetenesta og kommunale helse- og
- 509 omsorgstenester for å sikra betre tannhelse for eldre og pleietrengande
- 510 • styrkja kompetansen til tannhelsepersonell til å avdekkja vald, overgrep og
- 511 omsorgssvikt.

512 5 Kultur, idrett og frivilligheit: Meir å leva for

513 Eit godt samfunn handlar også om å ha tilgang til kunst og kultur, idrett og friluftsliv,
514 bibliotek, møteplassar og eit aktivt organisasjonsliv. I Vestland har vi eit rikt og
515 mangfaldig kulturliv, sterke kulturinstitusjonar, verdifull kulturarv og eit stort
516 engasjement i lag og organisasjonar. Samstundes er ikkje desse tilboda like
517 tilgjengelege for alle. Økonomi, funksjonsevne, bustad og sosial bakgrunn kan vere
518 avgjerande for om ein kan delta. Det er også store forskjellar mellom by og bygd, og
519 mange lag, organisasjonar og kulturaktørar har behov for meir føreseielege rammer.

520 Fylkeskommunen har mange viktige verkemiddel for å gjere kultur, idrett og frivilligheit
521 meir tilgjengeleg. Bibliotek, museum, Den kulturelle skulesekken,

522 kulturminneforvalting, regionale kulturinstitusjonar, spelemidlar og tilskotsordningar
523 kan bidra til at fleire får delta, skapa og oppleva. SV vil bruka desse verkemidla til å
524 byggja ned barrierar for deltaking, styrkja kultur- og idrettstilbodet i heile fylket og gje
525 frivilligheita og kulturaktørane betre og meir føreseielege vilkår. vi vil at alle skal kunna
526 finne ein plass i kultur- og organisasjonslivet, uavhengig av kven dei er eller kvar dei bur.

527 5.1 Eit levande kulturliv

528 Vestland har eit mangfaldig kulturliv, frå verd sleiande institusjonar og profesjonelle
529 kunstnarar til lokale eldsjeler og frivillig kulturliv. Kultur byggjer samfunn, utfordrar og
530 engasjerer, og bind menneske saman. Eit levande kulturliv treng både profesjonelle
531 kunstnarar, frivillige krefter og gode arenaer for å skapa og oppleva kunst og kultur.
532 Festivalar, musikk, film, scenekunst og lokale kulturhus gjer Vestland rikare og meir
533 attraktivt å bu i. SV vil utvikla Vestland som det leiande kulturfylket i landet.

534 SV vil

- 535 • auka og prisjustera tilskota til kunst og kultur i Vestland, og særleg driftstilskota.
- 536 • at fylkeskommunen skal bruka meir pengar på kultursektoren, og styrkja det
- 537 regionale kulturfondet.
- 538 • vera ei tydeleg stemme imot den geografiske skeivfordelinga av kulturmidlane
- 539 mot det sentrale Austlandet.
- 540 • oppretthalda finansieringa av nisjefestivalar innan litteratur, musikk, film og
- 541 teater.
- 542 • sikra nynorsk scenekunst gjennom eigarskapen i Det vestnorske teateret i
- 543 Bergen og Teater Vestland i Førde.
- 544 • byggja ein sterkare filmbransje på Vestlandet.
- 545 • styrkja kunstnarøkonomien og yte prosjekttilskot, føre dyre signalbygg

546 5.2 Kultur gjennom heile livet

547 Gode møte med kunst, kultur og litteratur formar oss gjennom heile livet. Biblioteka er
548 opne og demokratiske møteplassar. Den kulturelle skulesekken og Den kulturelle
549 spaserstokken gjer profesjonell kunst og kultur tilgjengeleg for fleire. SV vil styrkja desse
550 ordningane og leggja til rette for at alle får oppleva, læra og delta.

551 SV vil

- 552 • gjennomføra at regionalt leseløft for å styrkja leselysta blant barn og unge.
- 553 • styrkja folkebiblioteka som gratis og opne møteplassar i alle kommunar.
- 554 • sikra fylkeskommunalt driftstilskot til litteraturbåten Epos.
- 555 • styrkja skulebiblioteka ved dei vidaregåande skulane med kompetanse og
- 556 oppdaterte samlingar.

- 557 • sikra brei, skeiv litteratur, urfolkslitteratur og andre minoritetsperspektiv i
- 558 skulebiblioteka.
- 559 • sikra at barn og unge møter eit breitt mangfald av kunst- og kulturuttrykk
- 560 gjennom Den kulturelle skulesekken.
- 561 • vidareutvikla Den kulturelle spaserstokken i samarbeid med kommunane.

562 5.3 Kulturarv for framtida

563 Kulturarven fortel historia om kven vi er og kor vi kjem frå. Kulturminne, museum og
564 kulturmiljø skaper identitet, tilhøyrslø og forståing på tvers av generasjonar. SV vil ta
565 vare på kulturarven gjennom aktivt vern, berekraftig bruk og god formidling, slik at han
566 kan vera ein ressurs også for framtida.

567 SV vil

- 568 • arbeida for at det blir billegare å dra på museum for barn og unge, lærlingar og
- 569 heiltidsstudentar.
- 570 • realisera nytt fellesmagasin for musea i Hordaland.
- 571 • vurderer vidare konsolideringar av musea i Vestland.
- 572 • sikra visningssenteret for Astruptunet.
- 573 • arbeida for at staten aukar finansieringa til dei regionale musea med samlingar
- 574 av unik regional og nasjonal verdi,
- 575 • arbeida for at staten finansierer dei profesjonelle musea med 60 % i driftstilskot.
- 576 • styrkja bygningsverntenestene ved musea i Vestland.
- 577 • arbeida for at nye kulturbygg blir etablert i eksisterande bygg, gjennom gjenbruk
- 578 og tilpassing framfor riving og nybygg.
- 579 • arbeida for at skifertak, originale vindaugo og dører ikkje forsvinn frå private hus
- 580 og offentlege bygningar.
- 581 • arbeida for å bevare viktige kulturminnemiljø.

582 5.4 Kvinnekamp og skeiv frigjering

583 Likestilling og frigjering kjem ikkje av seg sjølv, men er resultat av politisk kamp. SV
584 kjempar for eit samfunn der alle har fridom til å leva eigne liv, ta eigne val og bestemma
585 over eigen kropp, identitet og seksualitet. Feminisme og skeiv frigjering handlar om å
586 utfordra maktstrukturar, motarbeida diskriminering og sikra reell likestilling i praksis.

587 Kvinner skal ha økonomisk sjølvstende, like moglegheiter og makt over eigne liv. Vald
588 mot kvinner og barn, seksuell trakassering og kjønnsdiskriminering må møtast med
589 systematisk innsats. Samstundes skal skeive kunna leva ope og trygt, utan frykt for hat,
590 vald eller diskriminering. Skulane skal vera trygge for alle elevar, og fylkeskommunen
591 skal ta ansvar for å fremja likestilling og kjønns- og seksualitetsmangfald i eigne
592 verksemdar.

593 Arbeidet for kvinnefrigjering og skeiv frigjering må følgjast opp med konkret politikk,
594 ikkje berre fine ord. SV vil styrkja organisasjonane som kjempar for likestilling og skeive
595 sine rettar, auka kompetansen i skulen og fylkeskommunen og sikra at alle kan delta i
596 samfunnet på like vilkår.

597 **SV vil:**

- 598 • styrkja arbeidet mot vald mot kvinner og barn og sikra gode rammer for ulike
599 hjelpetilbod.
- 600 • arbeida for at alle vidaregåande skular skal ha forpliktande handlingsplanar mot
601 seksuell trakassering.
- 602 • styrkja kompetansen om feminisme, likestilling og kjønns- og
603 seksualitetsmangfald blant tilsette i fylkeskommunen og dei vidaregåande
604 skulane.
- 605 • sikra drifts- og aktivitetsstøtte til organisasjonar som arbeider for
606 kvinnefrigjering, likestilling og skeive sine rettar.
- 607 • sikra skeiv litteratur og materiell i skulebiblioteka og fremja skeiv kultur i fylket.
- 608 • styrkja arbeidet med Rosa kompetanse i skulen og fylkeskommunen.
- 609 • sikra at skeive får individuell oppfølging og likeverdige tenester, også i møte med
610 fylkeskommunale opplæringstilbod.
- 611 • sikra fylkeskommunal støtte til Likestillingssenteret på Vestlandet.

612 **5.5 Inkludering og integrering**

613 Eit sterkt fellesskap blir skapt når alle får moglegheit til å delta. Mangfald gjer Vestland
614 rikare, og ingen skal oppleve diskriminering eller utanforskap på grunn av
615 funksjonsvariasjon, etnisitet, tru, bakgrunn eller økonomi. SV vil byggja eit samfunn der
616 alle har reelle moglegheiter til å delta i utdanning, arbeidsliv, kultur og lokalsamfunn.

617 Fysiske og samfunnsskapte barrierar hindrar framleis mange i å delta på like vilkår.
618 Universell utforming, tilrettelegging og tilgjengelege møteplassar er avgjerande for at
619 menneske med funksjonsvariasjonar skal kunna leva aktive og sjølvstendige liv.
620 Samstundes må fylkeskommunen arbeida for at innvandrarar og flyktningar får høve til
621 å delta i samfunnet, og at menneske som opplever fattigdom eller fleire former for
622 utanforskap, blir møtte med respekt og får nødvendig støtte.

623 Fylkeskommunen har eit særleg ansvar gjennom vidaregåande opplæring,
624 kollektivtransport, kultur og regional samfunnsutvikling. SV vil nytta desse verkemidla til
625 å byggja fellesskap, motarbeida diskriminering og sikra at fleire får høve til å delta.

626 **SV vil:**

- 627 • styrkja og utvida ordninga med minoritetsrådgjevarar i dei vidaregåande skulane.
- 628 • auka minoritetskompetansen i fylkeskommunen og arbeida for å rekruttera fleire
- 629 tilsette med minoritetsbakgrunn.
- 630 • prioritera tilskot til møteplassar og aktivitetar for menneske med
- 631 flyktningbakgrunn.
- 632 • arbeida for ein heilskapleg politikk for flyktningar med funksjonsvariasjonar.
- 633 • sikra universell utforming av fylkeskommunale bygg, tenester og møteplassar.
- 634 • arbeida for ei TT-ordning som gjev dei som treng det, høve til å leva aktive og
- 635 sjølvstendige liv.
- 636 • sikra at papirlause menneske får tilgang til relevante fylkeskommunale
- 637 opplæringstilbod og andre tenester innanfor fylkeskommunen sitt
- 638 ansvarsområde.
- 639 • styrkja inkluderande kultur- og fritidstilbod og skapa møteplassar på tvers av
- 640 bakgrunn og livssituasjon.
- 641 • styrkja støtta til tiltak som motverkar fattigdom, utanforskap og diskriminering.
- 642 • auka støtta til Robin Hood Huset i Bergen.

643 5.6 Aktive liv i heile fylket

644 Fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv fremjar folkehelse, meistring og fellesskap gjennom
645 heile livet. Alle skal ha moglegheit til å vera aktive, uavhengig av alder,
646 funksjonsvariasjon, økonomi eller bustad. SV vil gjera det enklare å leva aktive liv
647 gjennom gode anlegg, lågterskeltilbod, tilgang til naturen og eit sterkt samarbeid med
648 idretten og frivilligheita

649 **SV vil**

- 650 - at det skal bli billegare for barn og unge å delta på fritidsaktivitetar.
- 651 - prioritera fylkeskommunale tilskot til lågterskel, fysisk aktivitet i heile fylket.
- 652 - få ned etterslepet på spelemidlar i Vestland.
- 653 - stimulera til oppretting av fleire frisklivssentralar i kommunane.
- 654 - gjera fylkeskommunale bygg og lokale vidaregåande skular tilgjengelege for
- 655 fritidsklubbar og andre ikkje-kommersielle fritidstilbod.

656 6 Natur, energi, klima og miljø

657 Naturmangfaldet, klimaet og miljøet er grunnlaget for samfunna våre og liva våre. Å ta
658 vare på naturmangfaldet, redusere klimautsleppa og hindre nedbygging av natur er
659 avgjerande for livsgrunnlaget på jorda. Naturkrise og klimakrise forsterkar kvarandre. Vi
660 må verne meir natur, restaurere natur og redusere klimautsleppa, samtidig som vi sikrar
661 ei rettferdig omstilling som tek vare på arbeidsplassar og lokalsamfunn.

662 I paragraf 112 i Grunnlova og i naturmangfaldslova har Noreg eit sterkt lovverk som
663 sikrar retten til eit helsesamt miljø og ein natur der produksjonsevna og mangfaldet blir
664 haldne ved lag. Naturmangfaldslova slår fast at naturen, med sitt biologiske,
665 landskapsmessige og geologiske mangfald og økologiske prosessar, skal takast vare på
666 gjennom berekraftig bruk og vern.

667 Noreg har også slutta seg til naturavtala og internasjonale avtalar om å redusere
668 klimautsleppa og setje konkrete mål for utsleppskutt. Desse forpliktingane må følgjast
669 opp gjennom ein politikk som faktisk tek vare på naturen og reduserer utsleppa.

670 6.1 Natur

671 Å sikre naturmangfaldet og verne natur er viktig både for å hindre tap av artar og
672 økosystem, og for å redusere utsleppa av klimagassar. Naturen har ein eigenverdi,
673 samtidig som menneske og samfunn er heilt avhengig av økosystemtenestene. Vern av
674 natur og reduserte klimautslepp heng difor tett saman. Stort sett alle hovudøkosystema
675 på Vestlandet har blitt forringa sidan 1990, ifølgje årsmeldinga til Vestland
676 fylkeskommune for 2025. Arealendringar er den største trusselen for naturmangfaldet i
677 Vestland. Dei fører til store klimagassutslepp og fjernar økosystemtenester som det
678 vestlandske samfunnet er avhengig av. Vi forsterkar naturrisikoen når vi byggjer ned
679 eller forringar natur vi treng.

680 Riksrevisjonen peikar på at ein stor del av nedbygginga av natur er irreversibel.
681 Inngrepsfri natur forsvinn, og nedbygging av areal har stor påverknad på både
682 naturmangfald og utslepp av klimagassar. Det ligg føre mange konkrete planar som vil
683 krevje store areal i kommunane i Vestland, mellom anna til vindkraftverk, gondolar,
684 industri- og hamneområde, hyttebygging, vegbygging og bustadbygging. Naturtapet
685 skjer ofte bit for bit. Når kvar utbygging blir vurdert for seg, kan den samla belastninga
686 på naturen forsvinne ut av vurderinga. Arealpolitikken må derfor ta utgangspunkt i kor
687 mykje natur som allereie er bygd ned, og kva den samla belastninga på økosystema er.

688 SV vil

- 689 • ta vare på naturen som har eigenverdi, og sikre intakte økosystem og
690 naturmangfald som grunnlag for menneske, samfunn og andre artar
- 691 • seie nei til utbyggingar som fører til store, varige eller irreversible naturinngrep,
692 som gondolbanar.
- 693 • prioritere allereie utbygde og sterkt påverka areal før nye naturområde blir bygde
694 ned
- 695 • at fylkeskommunen gjennom regionale planar skal ha klare mål for forvaltninga
696 av det samla arealet i fylket
- 697 • at regionale planar skal leggjast til grunn for uttalar til kommunale planar om
698 bruk av areal og natur til utbygging
- 699 • bruke motsegn dersom dialog ikkje fører fram

- 700 • byggje på dei same prinsippa i uttalar til sentrale styresmakter i viktige natur- og
- 701 arealsaker
- 702 • arbeide for at kommunar stoppar utbygging av vindkraft, industri, bustader,
- 703 næringar, hytter og anna som har store konsekvensar for naturmangfaldet og
- 704 store klimautslepp
- 705 • seie nei til vindkraftverk i fjell og andre naturområde.

706 6.2 Energi

707 To forhold medverkar til eit aukande behov for fornybar energi: eit stadig aukande
708 forbruk i delar av verda og overgangen frå fossile energikjelder til fornybare. Samtidig
709 må energipolitikken ta omsyn til natur, klima og kva krafta faktisk skal brukast til. I
710 Noreg treng vi ikkje mest mogleg kraftutbygging, men ein politikk for kva krafta skal
711 brukast til. Krafta må først gå til å kutte utslepp, sikre eksisterande industri og
712 arbeidsplassar og elektrifisere transport. Løysinga på kraftbehovet er ikkje å byggje ned
713 stadig meir natur. Vi må først redusere unødvendig energibruk, energieffektivisere og
714 utnytte krafta og infrastrukturen vi allereie har.

715 Ny fornybar energi må byggjast ut på naturen sine premissar og i størst mogleg grad på
716 allereie utbygde areal. Nye kraftkrevjande etableringar må vurderast ut frå kor mange
717 arbeidsplassar og kor stor verdiskaping dei gir, og kva dei kostar i kraft og natur. Å
718 avgrense og effektivisere den samla energibruken, særleg i dei rike delane av verda, er
719 avgjerande for å få ned klimautsleppa og sikre naturmangfaldet. Samtidig vil det vere
720 behov for meir fornybar energi. Difor må det satsast på fleire alternative kjelder som
721 ikkje krev store areal og øydelegg meir natur. Det må også satsast på tiltak som fangar
722 og lagrar karbon og på energikjelder som er berekraftige og ikkje har store negative
723 konsekvensar for miljø og samfunn.

724 SV vil

- 725 • prioritere energisparing og energieffektivisering før ny kraftutbygging
- 726 • prioritere solenergi på tak og eksisterande bygg, oppgradering av eksisterande
- 727 kraftverk og betre utnytting av nettet framfor nye naturinngrep
- 728 • seie nei til vindkraftverk i fjell og andre naturområde
- 729 • vurdere småskala vindkraftverk på industrialiserte område der det er lokalt
- 730 ønske om det
- 731 • seie ja til ei avgrensa utbygging av småkraftverk utan verknader for
- 732 naturmangfaldet
- 733 • seie nei til kraftutbygging i varig verna vassdrag
- 734 • seie ja til oppgradering av eksisterande vasskraftverk og nei til
- 735 effektoppgradering
- 736 • satse på flytande havvind og meir forskning på effektane ei slik utbygging kan ha
- 737 på norske marine økosystem

- 738 • bruke jord- og sjøkablar meir til overføring av kraft og i utbygginga av kraftnettet i
- 739 fylket
- 740 • arbeide for eit anna system for fastsetjing av pris på straum og kraft og frigjere
- 741 oss frå eit fullstendig marknadsbasert system der den som kan betale mest
- 742 avgjer prisen
- 743 • seie ja til kraftutveksling for å sikre tilgang på kraft i periodar, men seie nei til
- 744 fleire utanlandskablar
- 745 • satse på meir utbygging av fjernvarme og bergvarme.
- 746 • seier nei til utbygging av vindkraft i natur og ja til utbygging av havvind.
- 747 • prioritere kraft til utsleppskutt, eksisterande industri og arbeidsplassar og ny
- 748 industri med høg verdiskaping i forhold til kraft- og arealbruk
- 749 • ikkje prioritere kraftkrevjande etableringar som gir få arbeidsplassar, har låg
- 750 verdiskaping eller krev store naturinngrep, som t.d. datasenter.
- 751 • avgrense utbygginga av datasenter ut frå både energiforbruket og bruken av
- 752 natur
- 753 • arbeide for at ammoniakkproduksjon som er planlagt i gamal kystfuruskog på
- 754 Holmaneset i Bremanger ikkje blir realisert.

755 6.3 Klima

756 Klimautsleppa i Vestland har gått for lite ned. Trass i ambisiøse klimamål og stor satsing
757 på grøn omstilling var utsleppa i 2024 berre litt lågare enn i 2009, og dei auka frå 2023 til
758 2024. Skal Vestland nå klimamåla, må utsleppskutta skje langt raskare enn i dag.
759 Industri, olje og gass står for om lag halvparten av dei direkte utsleppa i Vestland.
760 Utsleppa frå sjøfart og luftfart har auka dei siste åra, medan vegtrafikk, avfall, avløp og
761 energiforsyning er blant sektorane som har hatt størst nedgang. Gjennom prosjektet
762 Grøn region Vestland har det vore satsa stort på omstilling, men så langt har ein ikkje
763 lukkast med å få utsleppa nok ned.

764 Fylkeskommunen har sjølv stor påverknad gjennom kollektivtransport, fylkesvegar,
765 bygg og innkjøp. Denne makta må brukast aktivt til å kutte utslepp. Vi har vist at det er
766 mogleg å få til store utsleppskutt gjennom offentleg politikk. Då ferjene vart
767 elektrifiserte, var ambisiøse krav og offentleg satsing med på å drive fram store
768 utsleppskutt. No må vi ta neste steg. Hurtigbåtane må over på elektrisk drift, og vi må
769 arbeide for nullutslepp frå skipstrafikken i verdsarvfjordane våre. Det viktigaste tiltaket
770 for å få ned klimautsleppa er samtidig å trappe ned olje- og gassutvinninga, som står for
771 dei største direkte utsleppa.

772 SV vil

- 773 • få all kollektivtrafikk over på elektrisitet, særleg hurtigbåtane
- 774 • arbeide for at alle hurtigbåtane skal vere over på elektrisk- eller batteridrift innan
- 775 utgangen av perioden

- 776 • sikre at staten følger opp det dei har lova om finansiering av utsleppsfrie
- 777 hurtigbåtar
- 778 • byggje vidare på erfaringane frå elektrifiseringa av ferjene og bruke offentlege
- 779 innkjøp aktivt for å drive fram grøn teknologi og utsleppskutt
- 780 • arbeide for nullutsleppskrav til skip i verdsarvfjordane våre og for at krava blir
- 781 skjerpa i takt med den teknologiske utviklinga
- 782 • stille klimakrav i samband med alle anbod
- 783 • at fylkeskommunen i eiga verksemd og i anbod, mellom anna for vegar og skular,
- 784 stiller krav til energieffektivitet, materialbruk, attvinning og minimale
- 785 klimautslepp
- 786 • at klimarekneskapen for ulike tiltak skal ha som mål netto nullutslepp gjennom
- 787 heile livsløpet, frå «fødsel til grav»
- 788 • trappe ned olje- og gassutvinninga
- 789 • satse meir på klimatilpassingstiltak

790 6.4 Miljø

791 Forureining og miljøskade trugar fjordar, vassdrag og økosystem i Vestland. Høgsterett
792 slo i juni 2026 fast at løyva til gruvedumping i Førdefjorden var ugyldige fordi dei var i
793 strid med vassforskrifta og EUs vassdirektiv. Dommen slår fast at natur og vassmiljø
794 ikkje kan forringast utan at strenge vilkår er oppfylte. Dommen må få konsekvensar
795 både for Førdefjorden og for framtidige saker som trugar fjordar, vassdrag og
796 økosystem.

797 Føre-var-prinsippet og prinsippet om at forureinar betalar må liggje til grunn for
798 miljøpolitikken. Nye industri- og hamneområde må vurderast ut frå den samla
799 belastninga frå utslepp til sjø, luft og grunn, støy, naturinngrep og risiko for miljøskade.
800 Kostnadene ved utslepp, opprydding og restaurering skal ikkje skyvast over på
801 fellesskapet. Ingen fjordar og vassdrag skal brukast som avfalls plass. Fleire utslepp og
802 inngrep må sjåast i samanheng. Eit nytt tiltak skal ikkje vurderast isolert dersom eit
803 område allereie er sterkt belasta.

804 SV vil

- 805 • at føre-var-prinsippet og prinsippet om at forureinar betalar skal liggje til grunn
- 806 for miljøpolitikken
- 807 • at nye industri- og hamneområde skal vurderast ut frå den samla belastninga frå
- 808 utslepp til sjø, luft og grunn, støy, naturinngrep og risiko for miljøskade
- 809 • at kostnadene ved utslepp, opprydding og restaurering ikkje skal skyvast over på
- 810 fellesskapet
- 811 • at ingen fjordar og vassdrag skal brukast som avfalls plass
- 812 • at fleire utslepp og inngrep skal sjåast i samanheng

- 813 • at nye tiltak ikkje skal vurderast isolert dersom eit område allereie er sterkt
- 814 belasta
- 815 • følgje opp Høgsterettsdommen om Førdefjorden og sikre at dommen får
- 816 konsekvensar for framtidige saker som trugar fjordar, vassdrag og økosystem
- 817 • Sikra vern av Sognefjorden

818 7 Næring og verdiskaping

819 7.1 Arbeid å leva av i heile Vestland

820 Vestland er eksportfylket. Verfta, prosessindustrien, havbruket, fiskeriet, landbruket og
821 reiselivet ligg her, og rundt Bergen har vi eit av dei sterkaste miljøa i landet innan marin
822 forskning, energi og helseteknologi. Vestlandet har opp mot 40 prosent av industrien i
823 landet, og Vestland er den dominerande regionen innanfor det. Det som blir gjort her,
824 får følgjer for heile landet.

825 Verdiane blir skapte av folk som går på jobb, og dei skal koma dei same folka og
826 lokalsamfunna deira til gode. Omstillinga av næringslivet er for viktig til å overlatast til
827 marknaden åleine. Fylkeskommunen er ein av dei største innkjøparane på Vestlandet,
828 forvaltar tilskot og løyve, avgjer kva som blir utdanna kvar, og er regional
829 planstyresmakt. Den makta skal brukast.

830 Vi skal byggja nye næringar og sikra sysselsetjinga, kutta utslepp og ta vare på
831 naturmangfaldet. Det krev store investeringar i nye næringar, fornybar energi og
832 infrastruktur — og det skal skje på naturen sine premissar.

833 7.2 Innkjøp med klimakrav byggjer framtidsretta industri

834 Batteriferjene er det beste dømet vi har på kva fylkeskommunal makt er verd. Det var
835 ikkje statleg politikk som bygde dei, og ikkje marknaden — det var krav i
836 fylkeskommunale anbudsdokument. Vestland stilte krav om nullutslepp, verfta og
837 leverandørane her fekk eit forsprang ingen andre hadde, og i dag er teknologien ein
838 eksportvare.

839 Vestland fylkeskommune har ansvaret for ferjer, hurtigbåtar og bussar i heile fylket,
840 byggjer skular, vegar og anlegg for milliardar, og kjøper varer og tenester til verksemder
841 over heile Vestland. Krava vi set, avgjer ikkje berre kven som får oppdraget. Dei skaper
842 ein marknad for uprøvd teknologi, og gjev bedriftene her eit forsprang dei kan selja
843 vidare. Det same gjeld arbeidsvilkåra: krav om lærlingar, fagarbeidarar og tariffavtale
844 avgjer om kontraktane våre byggjer opp eit seriøst arbeidsliv eller undergrev det.

845 Vestland har både seriøsitetskrav og klimakrav i innkjøpa sine, og dei er det verdt å slåst
846 for. Men dei gjeld ikkje likt overalt, og krav som ikkje blir følgde opp, er ikkje krav.

847

848 **SV vil:**

- 849 • halda fast på og vidareutvikla seriøsitetskrava i alle fylkeskommunale kontraktar, og
- 850 syta for at brot får konsekvensar.
- 851 • setja klimavekting og krav til lønns- og arbeidsvilkår høgare enn det nasjonale
- 852 minstekravet i alle fylkeskommunale innkjøp, og bruka same nivå i alle avdelingar.
- 853 • stilla krav om nullutslepp for alle nye ferjer og hurtigbåtar i Vestland.
- 854 • dela store kontraktar opp, slik at verft og leverandørar i Vestland kan konkurrera om
- 855 dei.
- 856 • skjerpa seriøsitetskrava med eit tak på talet på underleverandørledd, og senka
- 857 terskelen for kor store kontraktar som utløyser krav om lærlingar.
- 858 • syta for at fylkeskommunen sjølv er godkjend lærebedrift i alle fag.
- 859 • stilla krav om ein minsteandel ombrukte byggjemateriale i nye fylkeskommunale
- 860 bygg, og auka andelen etter kvart som meir materiale blir tilgjengeleg.
- 861 • bruka Leverandørutviklingsprogrammet aktivt saman med kommunane, slik at små
- 862 og mellomstore bedrifter i fylket blir i stand til å levera til det offentlege
- 863 • utelukka selskap som er registrerte i skatteparadis.
- 864 • ikkje gje anbod til selskap som bidreg til folkerettsbrot.

865

866 **7.3 Industri**

867 Fornybar og kortreist kraft er ein føresetnad for at Noreg skal vera ein industrinasjon, og

868 eit strategisk fortrinn vi må bruka til å utvikla industri, teknologi og produktive

869 arbeidsplassar her.

870 Vestland er det største kraftproduserande fylket i landet. Likevel når ikkje krafta fram til

871 ny industri og næringsutvikling her — på grunn av nettkapasiteten, men òg fordi

872 straumen blir send ut av fylket og til oljeplattformene. Det utfordrar det grønne skiftet. I

873 dag får dessutan den som søkte først, uavhengig av kor mange som får jobb og kor

874 mykje natur det kostar.

875 Arbeidskraft og kompetanse frå olje- og gassindustrien trengs for å byggja grøn

876 skipsfart, flytande havvind og prosessindustri utan utslepp. Nullutsleppsløysingar er

877 ikkje ei belastning for industrien vår, men eit konkurransefortrinn — noko

878 nullutsleppskrava i ferje- og hurtigbåtanboda alt har vist. Difor vil SV både stimulera til

879 omstilling og stilla klare krav.

880 Mineralressursane må kartleggjast betre, og dei må utvinnast med strenge krav til miljø,

881 til resirkulering og gjenbruk. Sjødeponi høyrer ikkje lenger heime i norsk mineralnæring.

882 Høgsterett kjende utsleppsløynet for Førdefjorden ugyldig i juni 2026 fordi tilstanden i

883 fjorden gjekk frå økologisk god til økologisk dårleg tilstand. Krava i EUs vassdirektiv og

884 vassforskrifta om tvingande ålmenne omsyn for å få lov til å forureine vassførekomstar,

var ikkje oppfylte. Miljøorganisasjonane vann fram i lagmannsrett og høgsterett og alle utslleppløyve og driftskonsesjon vart kjent ugyldige. Og med ulovlege. Likevel fortsette drifta og utsleppa. Selskapet fekk tre månader etter dommen i Høgsterett eit mellombels løyve i tre år etter ein skinnprosess av ei høyring og etter tilråding frå Miljødirektoratet. I den tida skal staten vurdere eit varig løyve. Departementet har med sin handlemåte overprøvd Høgsterett som har det siste ordet om forhold er lov eller ikkje. Noko dei ikkje har høve til. Departementet bryt med det maktfordelingsprinsippet, mellom den lovgjevande makta, den utøvande makta og den dømmende makta.

SV vil:

- ha ein fast regel for kva som blir kravd av store industrietableringar i fylket: ikkje nedbygging av dyrka mark, myr eller verneverdig natur, ikkje føresetnad om ny vindkraft på land, og tariffavtale frå første dag.
- prioritera i regional plan dei etableringane som gjev flest arbeidsplassar per kilowattime, minimalt naturtap og størst utsllepsskutt, slik at prioriteringa er kjend for utbyggjarar og nettselskap før dei søker.
- Grøn region Vestland og dei industrielle hubbane, om industriell symbiose faktisk blir realisert — at spillvarme, CO2, oksygen og restråstoff frå éi verksemd blir råstoff for den neste, ikkje berre kartlagt som ein moglegheit.
- krevja at restmassane frå mineralutvinninga på Engebø blir utnytta fullt eller vert mellomлага i fjell for seinare bruk, og ikkje dumpa i Førdefjorden
- krevja at deponeringa i Førdefjorden blir stansa, og leggja Høgsterettsdommen til grunn i fylkeskommunen si eiga saksbehandling som planstyresmakt og høyringspart.
- støtta karbonfangst ved avfallsforbrenning i fylket, saman med kommunane og dei interkommunale selskapa.
- utvikla materialgjenvinning og uttak av mineral frå allereie utvunne massar som næring, framfor nye inngrep.

SV vil jobbe for:

- eit forbod mot sjødeponi.
- å avvikla førstemann-til-mølla i krafttildelinga, og innføra prioritering etter arbeidsplassar, naturtap og utsllepsskutt.
- at nettkapasiteten blir bygd ut der industrien er, og at Vestland får att meir av verdien av krafta som blir produsert her.
- Sei nei til nye datsenter i Vestland frem til det blir innført ei konsesjonsordning for datasenterindustrien
- langsiktige og føreseielege kraftavtalar for kraftforedlende industri.

- å vidareføra og finansiera punktutsleppsprogrammet for fastlandsindustrien.

7.4 Havbruk, fiske og oppdrett

Dei viltlevande ressursane i sjøen høyrer til folket og skal komma lokalsamfunna langs kysten til gode. Fjordfiskebestandane må forvaltast betre, og kystfiskeflåten treng eit eige utviklingsprogram. Det er heilt avgjerande å få akvakulturfeltet tilbake under politisk styring.

Trafikklyssystemet skal styra produksjonen av oppdrettsfisk. Fargen blir sett etter kor mange av villaksungane som døyr av lakselus frå anlegga. Under 10 prosent gjev grønt lys og løyve til vekst, mellom 10 og 30 prosent gjev gult, over 30 prosent gjev raudt og krav om nedtrekk. Karmøy til Sotra har fått nedtrekk tre gonger på rad. Nordhordland til Stad slapp så vidt unna i 2026, etter tre raude rundar før det. Systemet har altså slått fast, gong på gong, at belastninga i Vestland er for høg.

Fiskedauden i anlegga er framleis eit stort problem. I 2025 døydde 14 prosent av laksen i sjøen før han var slakteklar. Regjeringa har sjølv sett som mål at talet skal ned mot 5 prosent. Ingen kjenner den eksakte årsaka; sjukdom, lusebehandling og mekanisk skade er nokre av faktorane.

Løysinga finst: oppdrett i sjø skal skje i lukka anlegg som samlar opp fôrspill og avføring, slik at det som i dag går ut i fjorden, blir råstoff til ny industri.

Framtida for kysten ligg like mykje i det vi enno ikkje har bygd opp. Tare, skjel, krepsdyr og andre lågtrofiske artar kan dyrkast utan fôr og utan medisin, og her er det fylkeskommunen sjølv som tildeler løyva.

SV vil:

- at nye oppdrettskonsesjonar berre blir gjevne til nullutsleppsanlegg.
- bruka løyvemakta fylkeskommunen har til å prioritera tare, skjel, krepsdyr og andre lågtrofiske artar, og byggja ut fagskuletilbodet desse næringane treng.
- stoppa bruk av urørt kystlinje til landbasert fiskeoppdrett.
- ikkje klarera nye lokalitetar i eller ved nasjonale laksefjordar.
- krevja at restråstoff frå havbruk og fiskeri blir teke på land og bearbeidd i fylket.
- styrkja mottaks- og foredlingsledda langs kysten, slik at meir av fisken blir bearbeidd der han blir landa.

SV vil jobbe for:

- at akvakulturfeltet kjem under kommunal og fylkeskommunal styring, og at kvar einskild kommune sjølv kan bestemma om han vil tillata oppdrett.
- at all fiskeoppdrett skal skje i lukka anlegg innan 2035, der unytta fôr og avføring blir samla opp og brukt vidare.

- 959 • eit tak på fiskedaudd i oppdrettsanlegg med mål om at dauden skal ned mot 5
- 960 prosent, strengare krav til avlusing, og dyrevelferd som indikator i trafikklysordninga.
- 961 • å utvida og styrkja kystfiskekvoten, og skjerpa krava til fartøystorleik som får fiska
- 962 innanfor fjordlinjene.
- 963 • å erstatta dagens konsesjonssystem med eit system der nærleik til ressurs og
- 964 kompetanse avgjer tilgangen på rettar.

965 7.5 Reiseliv

966 Reiselivet er ei av dei største næringane i Vestland, og ei av dei mest skeivfordelte.
967 Nokre få stader tek imot svært mange besøkjande i nokre få månader, medan store
968 delar av fylket har ledig kapasitet heile året. Belastninga er konsentrert, sesongen er
969 kort, og mange av dei som arbeider i næringa, kan ikkje leva av henne.

970 Vestland SV vil ha eit reiseliv folk kan leva av heile året, i eit landskap det framleis er
971 verdt å reisa til. Kysten vår strekkjer seg frå Sunnhordland til Stad, med tusenvis av øyar,
972 sund og fjordar dei aller fleste turistar aldri ser. Småskala reiseliv spreidd langs heile
973 denne kysten og innover i bygdene - ro- og padleturisme, fotturar, sykkel og overnatting i
974 lokal regi - gjev arbeidsplassar der folk bur, og tek trykket av dei stadene som ikkje toler
975 meir.

976 Det krev at nokon ser fylket under eitt. I dag forhandlar kvar einskild kommune åleine
977 med ei næring som er langt større enn han sjølv, og kommunane konkurrerer mot
978 kvarandre om dei same skipa og dei same gjestene. Fylkeskommunen er den einaste
979 som kan sjå heilskapen, men har i dag få verkemiddel til å gjera det. Det må endrast.

980

981

982 **SV vil:**

- 983 • utarbeida ein regional reiselivsstrategi saman med kommunane, med mål for kor
- 984 mange besøkjande dei ulike delane av fylket kan ta imot, og korleis trafikken kan
- 985 spreiaast utover året og utover fylket.
- 986 • bruka reiselivsmidlane til småskala reiseliv langs kysten og i bygdene framfor store
- 987 enkeltanlegg.
- 988 • satsa på regionalparkar.
- 989 • krevja tariffavtale og ordna arbeidsvilkår i overnatting, servering og opplevingsnæring
- 990 ved fylkeskommunale innkjøp og tilskot.
- 991 • gjera kollektivtilbodet til ein del av reiselivstilbodet, slik at turistar kjem seg fram utan
- 992 bil.
- 993 • støtta kommunar som vil innføra besøksbidrag.

994 **SV vil jobbe for :**

- 995 • at fylkeskommunen får reelle verkemiddel til å samordna reiselivsutviklinga mellom
- 996 kommunane, slik at ingen kommune står åleine
- 997 • at besøksbidraget blir utvida, slik at fleire kommunar kan innføra det, og slik at
- 998 inntektene òg kan brukast på kollektivtransport.
- 999 • strengare regulering av fisketurisme.

1000 7.6 Landbruk og skogbruk

1001 I Vestland er over 20 prosent av jordbruksarealet ute av drift. Store areal gror att, bruk
1002 blir lagde ned, og landbruket si rolle i distriktsbusettinga minkar. Eit styrkt landbruk er
1003 avgjerande for busetjinga i alle delar av fylket.

1004 Det må løna seg å bruka dei ressursane vi har her: beite, utmark og eit klima som eignar
1005 seg for grønsaker, frukt og bær. Framtidas landbruk må byggja jord, vera naturvenleg og
1006 binda karbon. Bøndene må sikrast ei løn å leva av, og matjorda treng eit sterkare vern.

1007 Kravet om eit ærleg talgrunnlag i jordbruksoppgjeret — med avkastning på all
1008 eigenkapital og eit årsverk på 1700 timar — kom frå årsmøtet i Vestland SV, og står no i
1009 arbeidsprogrammet til partiet. Det viser at fylkeslaget kan flytta nasjonal
1010 landbrukspolitikkk når vi er konkrete nok.

1011 Vestland har variert kystskog som ved god skjøtsel gjev både tømmer, karbonopptak og
1012 vern mot vêr og vind. Skal skogen bli til arbeidsplassar her, må nokon kjøpa det som blir
1013 hogge. Fylkeskommunen byggjer skular for milliardar i kvar periode, og kan sjølv avgjera
1014 kva desse bygga blir bygde av.

1015 Samtidig er kystnaturen vår i ferd med å bli endra av tre vi sjølv planta. Sitkagran og
1016 vestamerikansk hemlokk spreier seg no ukontrollert inn i kystlynghei, strandeng og
1017 andre raudlista naturtypar. Problemet er ikkje lenger nyplanting, som krev løyve i kvart
1018 einskilt tilfelle. Problemet er at ingen har ansvaret for det som alt har spreidd seg — og
1019 at det på øyar utan vegsamband kostar meir å ta trea ut enn tømmeret er verdt.

1020 **SV vil:**

- 1021 • følgja opp temaplan landbruk med midlar til rekruttering, kompetanseheving og
- 1022 investeringar på små og mellomstore bruk.
- 1023 • styrkja naturbruksutdanninga i fylket, slik at det finst folk til å ta over bruka.
- 1024 • bruka fylkeskommunens eigne matinnkjøp til å velja norsk, økologisk og
- 1025 lokalprodusert mat.
- 1026 • krevja bruk av tre og norsk trelast i fylkeskommunale byggjeprojekt.
- 1027 • prioritera beite, utmark og utvalde kulturlandskap i dei regionale ordningane
- 1028 fylkeskommunen forvaltar, og få tidlegare dyrka mark tilbake i drift.
- 1029 • bruka motsegn mot nedbygging av matjord.
- 1030 • utarbeida ein plan for å redusera klimaavtrykket frå vestlandsjordbruket, med
- 1031 utgreiing og støtte til karbonlagring i jord, slik som på Voss.

- 1032 • ta initiativ til eit program for fjerning av sitkagran, lutzgran og vestamerikansk hemlokk
- 1033 saman med Statsforvaltaren, kommunane og grunneigarane, der ryddinga blir
- 1034 prioritert der spreinga trugar kystlynghei og andre raudlista naturtypar.
- 1035 • la naturbruksutdanninga ta del i ryddearbeidet som praktisk opplæring.
- 1036 • arbeida for at støtta til skogsdrift blir tilpassa kystskogen, med taubanedrift framfor
- 1037 bygging av nye skogsvegar, gjennom kystskogsamarbeidet mellom
- 1038 fylkeskommunane.

1039 **SV vil arbeide for:**

- 1040 • å auka sjølvforsyningsgraden til minst 50 prosent, korrigert for fôrimport.
- 1041 • å auke sjølforsyningsevna. det vil å auke evna til å skaffe nok mat på grunnlag av
- 1042 egne ressursar
- 1043 • å legge om det landbrukspolitiske systemet mellom anna med å ta vekk
- 1044 botnfrådraget og legge grunnlag for at det vert fleire bønder til å produsere maten
- 1045 vi treng,
- 1046 • Å auke tilskotet til marknadshagar.
- 1047 • Å utvikle eit godt opplegg/system for omsetning av lokalprodusert mat.
- 1048 • at støttesystemet byggjer opp under produksjon i samsvar med dei naturgjevne
- 1049 føresetnadene i fylket, og at tilskota går til areal og beite framfor produksjonsvolum.
- 1050 • prioritering av støtte til små og mellomstore bruk, og betre ordningar for
- 1051 småskalaproduksjon av grønsaker, frukt og bær.
- 1052 • å halda fast på konsesjongrensa, slik at småbruk framleis kan vera heilårsbustader.
- 1053 • auka tilskot til økologisk drift, med mål om 20 prosent.
- 1054 • å sikra dyrevelferda i landbruket og styrkja arbeidet til Mattilsynet.
- 1055 • støtteordningar som stimulerer til investeringar som kuttar utslepp i landbruket.
- 1056 • ei eiga tilskotsordning for fjerning av framande bartre, som dekkjer den reelle
- 1057 kostnaden der tømmeret ikkje er verdt uttaket.
- 1058 • at det ikkje blir gjeve løyve til nyplanting av framande bartre i nærleiken av kystlynghei,
- 1059 strandeng, boreal hei og semi-naturleg myr.
- 1060 • å stoppa flatehogst i gjenverande naturskog, og innføra søknadsplikt for flatehogst
- 1061 slik at hogsten kan vurderast etter naturmangfaldlova.
- 1062 • at flatehogst blir avvikla etter kvart som dagens einsaldr granfelt blir hogde og
- 1063 erstatta med fleiraldr blandingskog.
- 1064 • å verna minst 10 prosent av skogen innan 2031.

1065 **7.7 Tilskot, eigarskap og plan**

- 1066 Fylkeskommunen deler ut tilskot til næringsutvikling kvart år, forvaltar forskingsmidlar,
- 1067 eig delar i ei rekkje selskap og er regional planstyresmakt. Dette er pengar og makt som

- 1068 alt ligg der. Spørsmålet er kva vilkår vi set, kven som blir prioriterte, og kva vi bruker
1069 eigarskapen vår til.
- 1070 Vestland har eit apparat for næringsutvikling som få andre fylke har — næringshagar,
1071 inkubatorar, klyngjer, regionale forskingsmidlar og industrielle hubbar. Men det krev
1072 ressursar å bruka det. Ei bedrift med fem tilsette har ikkje nokon til å skriva søknaden,
1073 og ein liten kommune har ikkje næringsrådgjevar til å hjelpe. Verkemidla skal vera til for
1074 dei som treng dei mest, ikkje for dei som er flinkast til å søkja.
- 1075 Areal er den knappaste ressursen vi har, og den einaste av dei store fylkeskommunen
1076 faktisk styrer over gjennom regional plan og motsegn. I dag regulerer kvar kommune
1077 næringsareal for seg, ofte i konkurranse med naboen om dei same bedriftene. Det
1078 byggjer ned meir natur enn nødvendig, og det endar med mange område der ingen har
1079 kraft, kai eller veg nok. Fylkeskommunen er den einaste som ser fylket under eitt. Då må
1080 vi bruka den rolla. Fylkeskommunen skal driva ein aktiv arealpolitikk for heile Vestland,
1081 ikkje berre samla innspela frå kommunane.
- 1082 **SV vil:**
- 1083 • samordna næringsarealet på tvers av kommunegrensene gjennom regional plan for
1084 mobilitet og areal , slik at kommunane ikkje konkurrerer om dei same etableringane,
1085 og slik at det beste arealet til eit føremål blir brukt til det, uavhengig av kva kommune
1086 det ligg i.
 - 1087 • arbeida for ordningar som gjer at kommunar som samarbeider om næringsareal,
1088 deler på inntektene frå etableringane.
 - 1089 • prioritera grå areal og allereie utbygde område framfor nye inngrep når næringsareal
1090 skal peikast ut.
 - 1091 • bruka arealrekneskapen aktivt i planarbeidet, og krevja at kommunane fører
1092 arealrekneskap.
 - 1093 • la kystsone- og marine arealplanar som sikrar naturverdiar, tilgang til strandsona og
1094 areal til marine næringar.
 - 1095 • bruka motsegnretten aktivt mot nedbygging av dyrka mark, myr og strandsona.
 - 1096 • setja tydelege vilkår for fylkeskommunale tilskot: tariffavtale eller dokumentert ordna
1097 løns- og arbeidsvilkår, lærlingar, klimakrav og universell utforming.
 - 1098 • prioritera samvirke, arbeidastyrte bedrifter og lokalt eigarskap i tilskotskriteria.
 - 1099 • styrkja næringshagar, inkubatorar og klyngjer, og syta for at verkemiddelapparatet er
1100 tilgjengeleg òg i dei minste kommunane.
 - 1101 • bruka Regionalt forskingsfond Vestland og FORREGION til å mobilisera små og
1102 mellomstore bedrifter til forskning, med prioritet til marine næringar, prosessindustri
1103 og energi.

- 1104 • samarbeida tett med universitet, høgskule, forskingsinstitutt og
1105 Havforskinsinstituttet om å gjera forskning til arbeidsplassar i fylket, og arbeida for at
1106 Høgskulen på Vestlandet held på studiestadene sine utanfor Bergen.
- 1107 • stilla dei same krava til løn, arbeidsvilkår, openheit og klima i selskapa
1108 fylkeskommunen eig som i eiga verksemd.

1109 **SV vil jobbe for:**

- 1110 • differensierte støtteordningar som tek omsyn til geografi, slik at distrikta ikkje taper i
1111 konkurransen om nasjonale midlar.

1112 **7.8 Energi til næringslivet**

1113 Ein offensiv klimapolitikk må byggja på energisparing og energieffektivisering. Den
1114 billegaste og reinaste kilowattimen er den vi ikkje brukar. Fylkeskommunen eig
1115 vidaregåande skular, tannklinikkar og administrasjonsbygg over heile Vestland, og kan
1116 gå føre med enøk, solkraft på tak og energibrønner i eigen bygningsmasse.

1117 Samtidig er arealendring den største trusselen mot naturmangfaldet. Auka
1118 kraftproduksjon kan ikkje skje på ein måte som forsterkar naturkrisa i andre enden.
1119 Klimakrisa og naturkrisa må sjåast og løysast i samanheng.

1120 **SV vil:**

- 1121 • at naturvern og energiøkonomisering skal vera førande for gjennomføringa av regional
1122 plan for fornybar energi.
- 1123 • setja tydelege mål for energisparing i fylkeskommunens eigen bygningsmasse i
1124 perioden.
- 1125 • byggja ut solkraft på tak og fasadar, varmepumper, bergvarme og energilagring i
1126 fylkeskommunale bygg.
- 1127 • støtta energiøkonomisering i næringslivet og jordbruket gjennom rettleiing og
1128 verkemiddelapparatet.

1129 **SV vil jobbe for:**

- 1130 • å modernisera og oppgradera eksisterande vasskraftverk framfor nye utbyggingar.
- 1131 • å avslå søknadar om kraftutbygging i verna vassdrag, medrekna småkraftverk.
- 1132 • skjerpa krav om minstevassføring og fysiske tiltak for betre miljø i regulerte elvar.
- 1133 • ei meir offensiv satsing på flytande havvind, og nei til bunnfaste anlegg nær kysten.
- 1134 • at oljenæringa sjølv må skaffa krafta til sokkelen gjennom havvind, framfor
1135 elektrifisering med kraft frå land.
- 1136 • at fornybar energi som tek i bruk felles naturressursar, skal liggja under demokratisk
1137 eigarskap.
- 1138 • meir bruk av jord- og sjøkabel i overføring og utbygging av kraftnettet i Vestland.

1139

1140 8 Arbeidsliv

1141 Eit organisert arbeidsliv med sterke fagforeiningar, faglege rettigheter og tariffavtalar er
1142 avgjerande for å utjamne maktforholda i arbeidslivet og hindre utnytting av arbeidsfolk.
1143 SV jobbar for eit rettferdig, trygt, inkluderande og demokratisk arbeidsliv med høy
1144 organisasjonsgrad og små lønns forskjellar .

1145 8.1 Medbestemming, tillitsreform og attraktive arbeidsplassar

1146 Utan omfattande medbestemming for dei tilsette er det umogleg å sikre gode offentlege
1147 tenester. Vi er avhengig av trygge tilsette med høg kompetanse for å sikre kvalitet i det
1148 fylkeskommunen leverer til innbyggjarane, enten det er utdanning, tannhelsetenester,
1149 kulturtilbod eller kollektivtransport. Da må vi gi tilsette friheit til å utøve faglig skjønn og
1150 skape attraktive arbeidsplassar med gode vilkår for alle som jobbar i fylkeskommunen.

1151 **SV vil:**

- 1152 • styrke partssamarbeid og medbestemming i fylkeskommunen, blant anna ved å
1153 sikre at tillitsvalde involverast tidleg og reelt i beslutningsprosessar som angår
1154 tilsette sitt arbeidsforhold, organisering og drift av fylkeskommunen sine
1155 tenester
- 1156 • ha faste, heile stillingar og ei fylkeskommunal vikarteneste for å dekke
1157 vikarbehov gi overtidstillegg til tilsette i fylkeskommunen som jobbar meir enn
1158 stillingsprosenten sin.
- 1159 • gjennomføre ein tillitsreform som styrker dei tilsette sin medbestemming, gir
1160 friheit til å utøve fagleg skjønn og reduserer tida som blir brukt på rapportering
- 1161 • bekjempe aukande lønnsforskjellar i fylkeskommunen, blant anna gjennom å
1162 stoppe lønnskarusellen blant direktørar og leiarar og jobbe for at alle
1163 lønnsforhandlingar skal skje sentralt og at alle stillingar uansett nivå skal følge
1164 samme lønnstabell og lønnsstige
- 1165 • sikre reell likelønn mellom kvinne- og mannsdominerte yrker, og gi lik lønn for likt
1166 og likeverdig arbeid i fylkeskommunen
- 1167 • gi alle tilsette tilbod om kompetanseutvikling gjennom heile tilsettingsforholdet
- 1168 • bruke tilsette sin kompetanse aktivt til å utvikle dei fylkeskommunale tenestene
1169 gjennom medarbeidar driven innovasjon
- 1170 • arbeide for at fylkeskommunen blir godkjent lærebedrift i alle fag og tar inn fleire
1171 lærlingar

1173 8.2 Inkluderande arbeidsliv

1174 SV jobbar for eit arbeidsliv som inkluderer alle som kan jobbe, og eit trygt og
1175 helsefremjande arbeidsmiljø for alle arbeidsfolk. Dessverre er det altfor mange som får
1176 helse øydelagt av dårlege arbeidsforhold, og for mange med helseplager som ikkje får

1177 sjansen til å bidra i arbeidslivet så mykje som dei kan og ønskjer. Personar med
1178 minoritetsbakgrunn blir utsett for diskriminering i arbeidslivet, og har mindre sjanse for
1179 å bli kalla inn til jobbintervju. Her kan fylkeskommunen gjere ein forskjell, både ved å ta
1180 vare på egne tilsette og ved å gi personar som slit på arbeidsmarknaden moglegheit til å
1181 få meningsfylt arbeid.

1182 **SV vil:**

- 1183 • samarbeide aktivt med fagforeiningar og vernetenesta for å sikre eit
1184 helsefremjande arbeidsmiljø og gi fylkeskommunen sine tilsette ein trygg
1185 arbeidskvardag fri for rasisme, seksuell trakassering, truslar og vald.
- 1186 • at minst ein kvalifisert søkar med minoritetsbakgrunn skal inviterast til
1187 jobbintervju når det skal rekrutterast til ledige stillingar i fylkeskommunen
- 1188 • sikre god grunnbemannning og opplæring på alle fylkeskommunen sine
1189 tenestekområde.
- 1190 • etablere eit samarbeidsprosjekt mellom fylkeskommunen, NAV og private og
1191 offentlege verksemdar i heile fylket som har behov for arbeidskraft der målet er å
1192 gi fleire personar med redusert arbeidsevne og hull i CV-en relevante
1193 opplæringstilbod og fortrinnsrett til stillingar dei er kvalifisert for
- 1194 • arbeide for at det blir fleire attføringsplassar og varig tilrettelagte arbeidsplassar i
1195 fylkeskommunen.

1196

1197 **8.3 Mot konkurranseutsetting og privatisering, meir eigenregi**

1198 SVs utgangspunkt er at alle fylkeskommunale tenester skal drivast i eigenregi med egne
1199 tilsette. Konkurranseutsetting og privatisering er eit angrep på tilsette sine pensjonar,
1200 lønns- og arbeidsvilkår. Velferd og samfunnsmessig infrastruktur bør finansierast,
1201 vedlikehaldast og drivast i offentlig regi. Alle skattepengar som finansierer velferd skal
1202 brukast på å sikre og forbetre velferdstenester, og ikkje til å gjere enkeltpersonar og
1203 selskap rikare. SV jobbar derfor mot konkurranseutsetting og privatisering av offentlege
1204 tenester. Tenester som i dag er på anbod vil SV ta tilbake i fylkeskommunal regi, enten
1205 det gjelder reinhald, eller drift og vedlikehald i kollektivtransporten.

1206 **SV vil:**

- 1207 • sei nei til konkurranseutsetting og privatisering
- 1208 • arbeide for å få fleire oppgåver tilbake i fylkeskommunal regi, som drift og
1209 vedlikehald av Bybanen
- 1210 • at alle som jobbar som reinhaldarar i fylkeskommunale bygg skal få tilbod om å
1211 bli tilsett i fylkeskommunen
- 1212 • gå imot etablering av fleire private vidaregåande skular for å sikre eit godt
1213 offentlig skuletilbod i heile fylket, og stilla krav om tariffavtale ved eventuell
1214 etablering.

- 1215 • at tilsette skal få tilbud om jobb i fylkeskommunen når tenester blir tatt tilbake i
1216 fylkeskommunal regi, i samsvar med regelverket om verksemdsoverdraging.
1217

1218 8.4 Eit seriøst arbeidsliv og kamp mot sosial dumping

1219 Eit organisert og seriøst arbeidsliv er den fremste garantien for eit samfunn med
1220 rettferdig fordeling, små økonomiske forskjellar og gode velferdsordningar for alle
1221 uavhengig av personleg økonomi. Fylkeskommunen har derfor eit ansvar ikkje berre for
1222 å sikre gode arbeidsvilkår for eigne tilsette, men også for å støtte opp om dei seriøse
1223 aktørane i privat sektor for å bekjempe sosial dumping og utnytting av arbeidsfolk. Når
1224 fylkeskommunen skal kjøpe varer og tenester frå private aktørar, er det derfor viktig at
1225 fylket stiller tydelege krav.

1226 **SV vil:**

- 1227 • samarbeide med fagrørsla for å fremme eit trygt og seriøst arbeidsliv i hele fylket
1228 • at elever på alle vidaregåande skular skal få besøk av fagforeiningar og få
1229 undervisning om betydninga av fagorganisering
1230 • forsterke seriøsitetskrava i alle kontraktar fylkeskommunen inngår ved kjøp av
1231 varer og tenester, gjennom blant anna krav om lærlingar, fagarbeidarar og
1232 tariffløn mellom oppdrag, og avgrense tal tillate underleverandørar.
1233 • styrke kontrollen med at seriøsitetskrava overhaldast.
1234 • at fylkeskommunen skal vere ein pådrivar for miljø- og klimavennlege løysingar
1235 gjennom tydelege krav i alle kontraktar med private leverandørar, og premiere
1236 aktørar som leverer dei beste miljø- og klimaløysingane
1237 • endre fylkeskommunen sine anbudsregime slik at kvalitet, kompetanse,
1238 arbeidsvilkår, HMS (helse, miljø og sikkerheit), klima og miljø vektast tyngre enn i
1239 dag, og at lokalt næringsliv får reelle moglegheiter til å konkurrere
1240 • styrke finansieringa av og samarbeidet med Fair Play bygg og anlegg Vestland for
1241 å fremme seriøsitet og motverke arbeidslivskriminalitet i bygg- og
1242 anleggsbransjen
1243 • stille krav om tariffavtale for overnattings-, serverings- og cateringverksemdar
1244 som brukast av fylkeskommunen
1245